

Luminița Radu

GRAVURA

TEHNICĂ sau **ARTĂ MAJORĂ**

suport de curs Tehnici de gravură pentru clasele XI și XII artă plastică

Bacău, 2025

GRAVURA

TEHNICĂ sau ARTĂ MAJORĂ

suport de curs Tehnici de gravură pentru clasele XI și XII artă plastică

Bacău, iunie, 2025

Copertă și tehnoredactare: Luminița Radu

„Gravura este o adevărată traducere, adică arta de a transpune o idee dintr-o artă într-alta (...).
Limba străină a gravorului – și aici se arată geniul său – nu constă numai în a limita prin intermediul
artei efectele picturii, care este ca și o altă limbă”.

Eugene Delacroix

Artiștii sunt mereu în căutate de noi posibilități de exprimare plastică și sursele lor de inspirație sunt extrase din multe domenii, sau mai mult decât atât, creația lor stă la baza multor descoperiri și a evoluției umanității. Astfel, gravura, ca ramură a graficii este prima formă de tipar ce a rezolvat multe probleme de comunicare între culturi și civilizații diferite.

Gravura constă în săparea, incizarea, atacarea prin procedee fizice ori chimice a unei suprafețe de lemn, metal, piatră, în vederea imprimării și multiplicării imaginii. Gravorul, artistul ocupat cu practicarea acestui gen de artă, creează forma direct pe materialul matriță ce urmează să fie imprimat pe hârtie sau orice alt suport. Imprimatul rezultat este original indiferent de câte ori este multiplicat.

De-a lungul timpului, începând cu picturile rupestre, continuând cu civilizațiile chineză, indiană și japoneză, iar mai târziu europeană, omul a încercat să se exprime, să comunice, să transmită, prin consemnarea gândurilor, ideilor, cunoștințelor pe diverse suporturi și prin diferite metode și procedee. Așadar, gravura oscilează între

tehnică și artă majoră, între meșteșug și formă de creație de sine stătătoare și a reprezentat prima formă de multiplicare a literei, ornamentului și imaginii.

Tehnicile gravurii sunt multe, complexe, diverse, însă pentru o mai bună înțelegere a ceea ce reprezintă în aspect practic gravura, o clasificare a acestora în funcție de tiparul obținut este de bun augur. Astfel se disting trei mari categorii:

- tipar înalt (gravură în relief sau în înălțime)
- tipar adânc (gravură în adâncime)
- tiparul plan

Scurte prezentări a tehnicilor și a aspectelor istorice ce cuprind momentul apariției fiecărei tehnici de gravură sunt interesante pentru a avea o imagine de ansamblu a fascinantului și complexului teritoriu al gravurii.

Tiparul înalt definește acele metode de imprimare unde elementele purtătoare de imagine sunt în relief. Doar aceste suprafețe ridicate primesc cerneala și o transferă pe materialul de imprimat sub acțiunea presiunii.

Tipar înalt

Albrecht Durer, Lupta îngerilor (1498), Xilogravură

Două dintre cele mai reprezentative tehnici specifice acestui tipar sunt: xilogravura și linogravura.

Xilogravura este cea mai veche tehnică de tipărire, descoperită în veacului al VI-lea în China. Mai târziu, în prima jumătate a secolului al XV-lea, o regăsim în Europa, și inițial are o destinație meșteșugărească, pentru ca apoi să fie utilizată ca auxiliar al textului scris de autor și va duce la dezvoltarea imprimării cărților. Ea se învață în jurul tipografiilor sau a atelierelor de gravură, unde meșterii specializați îi instruiă pe elevi ce la rândul lor transmiteau mai departe meseria înșușită.

Istoria artei ne amintește de germanii Michael Wolgemut și Wilhelm Pleydenwuff ce au realizat 650 de planșe ce ilustrează cărțile celebre precum *Cronica din Nurnberg* și *Schatzbehalter*. Unul dintre elevii lor, graficianul Albrecht Durer a desenat în jur de 170 de ilustrații ce prin frumusețea și finețea lor au ridicat gravura de la rangul de meșteșug la o nouă componentă a artei plastice. Exemple sunt lucrările: *Viața Fecioarei*, *Patimile*, *Apocalipsul Sfântului Ioan*, *Lupta*

îngerilor. Remarcabile sunt și realizările proprii pe care le-a creat în ultimii ani de activitate: *Îndrumarul pentru măsurători* (1525), *Tratatul pentru fortificații* (1527) și *Tratatul pentru proporțiile umane* (1527).

Tehnica xilogravurii folosește matrițe din plăci de lemn moale și dens, care sunt gravate cu scule speciale. În cazul acestei tehnici gravorul întâmpină surprizele oferite de blocul de lemn, cărora trebuie să li se supună. Lemnul ar putea fi din pâr, cireș, arțar, fag, palmier și trebuie să fie foarte bine uscat, încheiat, fără noduri și fin finisat. Suprafața lemnoasă poate fi lucrată în capul fibrei sau în lungul fibrei. Gravura în capul fibrei presupune multă muncă în obținerea plăcii de lemn propriu-zise, prin lipirea unor segmente mici de aceeași grosime cu fibre așezate vertical. Suportul obținut conferă posibilități de exprimare libere, trasee unduioase, multe detalii. Xilogravura de-a lungul fibrei presupune un suport ieftin și ușor de obținut, însă nu permite realizarea detaliilor ci o sintetizare a formelor pentru că tăierea fibrei poate duce la crăpături în placa de lemn.

Linogravura reprezintă o metodă contemporană de gravare, apreciată pentru ușurința cu care poate fi realizată, facilitată de noile materiale disponibile. Lino-leumul este preferat ca suport datorită consistenței sale semidure, care oferă o manevrabilitate superioară instrumentelor de gravat față de rigiditatea lemnului.

Placă de linoleum gravat, realizată de eleva Jora Mădălina de la Colegiul Național de Artă „George Apostu”, Bacău

Tipar adânc

Rembrandt van Rijn, *Predica lui Hristos* (Gravură de o sută de guldeni), 1646 - cca 1650, Point-seche și gravură cu dălțița

Tiparul adânc se referă la metodele de imprimare unde suprafața activă a formei este adâncită. Cerneala se reține în aceste incizii, iar prin presare se realizează transferul pe suport, oferind o expresivitate deosebită prin finețea liniilor și capacitatea de a reda tonuri și semitonuri. Tehnicile atribuite tiparului în adâncime sunt: gravura cu dălțița, pointe-seche, aquaforte, aquatintă, mezzotinta și sunt realizate pe metal.

Gravura cu dălțița și gravura cu acul (în franceză *pointe-seche*) sunt două tehnici tradiționale pe metal, care în istoria artei au fost dezvoltate cu succes și preferate atât individual cât și împreună de Rembrandt van Rijn. Exemple stau lucrările sale: *Trei cruci*, *Ecce Homo* și *Gravură de o sută de guldeni*. Gravarea directă a devenit foarte populară în ultima parte a secolului al XIX-lea și în secolul XX, prin lucrările artistului Whistler, dar și a expresioniștilor germani Max Beckmann și Emil Nolde, a francezilor Jacques Villon, Marc Chagall, Picasso, Joan Miro etc.

Din punct de vedere tehnic cele două maniere se aseamănă cu excepția faptului că zgârierea se face fie cu

dălțița, fie cu acul. La gravura cu dălțița se folosește o daltă specială numită burin, cu ajutorul căruia se obține o linie modulată rezultată prin pătrunderea în adâncime a plăcii. Pointe-seche (franceză) sau vârf uscat uzează de un ac de gravură ascuțit care zgârie direct placa de metal. Adaptată noilor materiale ale zilelor noastre, tehnica point-seche se poate realiza și pe plastic sau plexiglas. Se caracterizează prin faptul că linia zgâriată în material cu acul ridică în urmă o brazdă denumită barbă. Această barbă reține cerneala și pe hârtie imprimă o linie moale, modulată și catifelată.

Tehnica în **aquaforte**, o altă metodă tradițională de gravat pe metal, preluată de la armurieri a fost experimentată de-a lungul timpului de mulți artiști. Prima imprimare în aquaforte aparține lui Urs Graf, în anul 1513. Același Rembrandt van Rijn, a preferat și această modalitate de exprimare grafică în lucrări ce se remarcă printr-un caracter îndrăzneț, schițat, cu linii neregulate ce creează un clarobscur de mare forță prin care se apropie de vigoarea unui desen în peniță. Exemple de lucrări: Vestirea păstorilor și Moartea Fecioarei. Spre finalul secolului XIX este aplicată de artiștii francezi: Charles

Rembrandt van Rijn, *Sacrificiul lui Avraam* (1645), aquaforte

Francisco Goya, *Somnul rațiunii naște monștri*
(Seria Capriciile, 1797-1799), aquatintă și aquaforte

Daubigny, Francois Millet și de Societe des aquafortistes, reprezentată de Eduard Manet și Edgar Degas.

Aquaforte provine din latinescul aquaforte care înseamnă apă tare și este un procedeu de gravura care constă în atacarea cu acid a unei plăci de metal pe care în prealabil s-a trasat desenul, cu ajutorul acului de gravat. Caracteristica principală a acestei metode este că folosește în exclusivitate linia în toate reprezentările ei, de la linie contur, până la intersectări și hașururi variate.

În secolul XVIII, francezul Jean-Baptiste le Prince descoperă o nouă tehnică denumită **aquatintă** sau *maniere de lavis* pe care spaniolul Francisco Goya o exploatează realizând multe gravuri în care redă scene de moravuri, satire politice și viziuni fantastice. Exemple - ciclurile: *Capricii* și *Proverbe*.

Dacă în cazul aquafortei și al gravurii cu dălțiță, elementul de limbaj plastic definitoriu este linia și jocul acesteia, în cazul tehnicii aquatintei, semnul specific este pata. Acest tip de gravură se bazează pe atacarea cu acid, numai că scopul este de a obține tente, tonuri și

semitonuri, asemeni unei acuarele. Aquatinta este un vernis poros folosit la formarea suprafețelor tonale pe placa de metal determinate de textura sacâzului și de timpul acordat acțiunii acidului.

Mezzotinta sau *maniera neagră* este o altă tehnică veche, realizată pe metal, ce se presupune că a fost inventată de Ludwig von Siegen. Prima sa lucrare datează din 1642 și reprezintă portretul Ameliei Elisabetha. Tehnica se bazează pe a lucra invers, de la întunecat spre luminos. Închisul este anulat prin netezirea asperităților create de către gravor cu ajutorul unor rulouri zimțate sau obiecte ce au vârfuri tăioase creând o suprafață rugoasă, care după cerneluire lasă un negru intens.

Tiparul plan definește acele tehnici de imprimare unde suprafața activă a formei este lipsită de relief notabil. Contrastul necesar imprimării este obținut prin proprietăți fizico-chimice specifice ale zonelor imprimabile față de cele neimprimabile.

Ca urmare a faptului că denumirea de gravură a fost aplicată oricărei imagini imprimate, acest termen a fost

Ludwig von Siegen, Portretul Ameliei Elisabetha von Hessen (1642), mezzotintă

Tiparul plan

Alois Senefelder, Autoportret (1834), litografie

extins și stampelor obținute prin tehnici care nu implică gravarea în adevăratul sens al cuvântului, astfel reprezentative sunt litografia, serigrafia etc.

Litografia se realizează pe piatră lustruită și a fost inventată de Alois Senefelder ce-a expus în 1818 prima lucrare imprimată prin acest procedeu. Își găsește desăvârșirea în secolele XIX - XX, prin creațiile impresionistilor, dar și a artiștilor Emil Nolde, Pablo Picasso, Alberto Giacometti, Salvador Dali, Frank Stella etc. Litografia este precursora altor tehnici moderne de tipar precum **offsetul**, **serigrafia**, tehnici dezvoltate de artiștii secolului XX.

Această metodă de gravare se realizează pe piatră, a cărei suprafață imprimabilă este separată în regiuni hidrofobe, care vor absorbi cerneala tipografică sau tușul și regiuni hidrofile care refuză absorbția apei și cernelii. Adoptă mai multe maniere de lucru în funcție de materialele folosite: maniera creionului sau a cretei, maniera neagră, a laviului și peniței, maniera aerografului, crachis (maniera stropilor), cromolitografia, fotolitografia.

Serigrafia este o tehnică relativ nouă de multiplicare ce permite imprimarea pe diverse materiale, de la hârtie, până la pânză, ceramică, piele, plastic etc. Factorul principal al metodei este tocmai sita serigrafică, cea care asigură multiplicarea. Principiul constă în trecerea cernelii tipografice prin țesătura liberă.

Andy Warhol, Marilyn Monroe (1967), serigrafie